

Světová literatura 2. pol. 20. století

Literatura kopíruje společnost, která se se rozvíjí obrovským tempem.

Maturita u této otázky stojí na vlastní četbě.

Reakce na válku. Trauma. na východě zobrazení „politicky uvědomělé“ a pompézní, na západě pohled zdola střízlivý, nepatetický, rozbor psychiky, nakonec i silnější efekt, naturalističtější a drastičtější, navíc jiný pohled - satira a humor i na vlastní účet.

Existenciální linie, ztráta komunikace a krize mezilidských vztahů.

Snaha se distancovat - revolta skupin, např. beatníci.

Zjištěno, že racionální přístupu ke světu je nedostatečná metoda žítí. Návrat k již zapomenutým stránkám bytí, v literatuře např. mýty.

Formální experimenty. Obliba katastrofických vizí. Rozmach nenáročného řečnické literatury.

Existencialismus

Po 1. světové válce v Německu. Sartre, Camus, Jaspers.

Prameny - S. Kierkegaard (důrazem na osobní prožívání skutečnosti ve stavech úzkosti, nahlédnutím lidské svobody a svou kritikou masové společnosti), F. M. Dostojevskij (evokací mezích situací a pocitů viny a odpovědnosti), F. Kafka (popisem absurdna a odcizení), z velkých filosofických nauk pak F. Nietzsche a filosofie života (W. Dilthey, H. Bergson).

Impulsem existencialismu byla zkušenost první světové války, v níž se člověk stal pouhou součástí v neosobní mašinérii politických a ideových hledisek a následující rozvoj industriální společnosti s jejími negativními jevy (především odcizením), skrytými ovšem pod povrchem jejího relativního blahobytu. Na rozdíl od filosofické tradice je zde vyhrazena zásadně způsobu bytí, jakým jest lidská bytost.

Znáte teorii (ZSV; bez boha odsouzen ke svobodě život je starost osamocen, uvědomit si svobodu). Řeší problém: co mám dělat ve světě bez Boha (a bez rozumu).

Většina francouzských existencialistů marxisté.

Albert Camus (1913-1960)

Východisko z absurdity vidí v osobním vzdoru pomocí strategie, podle které se absurdno přijme jako nevyhnutelnost. Později jako nedostatečnou a snaží se vzdor proti absurdnu pojmut jako zápas za univerzální hodnoty, které člověk ukládá světu.

- Cizinec
- Mýtus o Sisyfovi
- Mor

Jean Paul Sartre (1905-1980)

existence je nadřazena esenci, substanci, člověk nemá žádnou přirozenou podstatu - tu si musí sám vytvořit, individuálně, člověk si sám volí, jak bude žít. Filosofický esej.

- dramata Mouchy, Peklo
- povídky Zeď
- Bytí a nicota

- Nevolnost

Neorealismus

Itálie 40. - 50. léta, film a literatura. Žízeň po realitě aq smyslech po fašistické totalitě. Návrat k realismu, až dokumentárnost (deníky, memoáry). Pozornost na každodenní prosté lidi.

Alberto Moravia (1907-1990)

Romány o poválečném životě Itálie. Slavné filmové adaptace.

- Římanka

Luchino Visconti - režisér (Smrt v Benátkách)

Beatníci

50. - 60. léta USA, generační hnutí proti konzumnímu ideálu americké společnosti; pojmy jako drogy, sex, alkohol, autostop, tuláctví, výsměch tradičním hodnotám (bohatství, rodina, loajalita, národní hrdost; hipster, squares), nonkonformnost, provokace. Beat = zbitý, blažený. Negativní proetst - vnitřní emigrace.

Hledat cestu k vnitřní svobodě (anarchismus, móda, ne-péče o zevnějšek, ignorace atp.). Zažít extázi (džez, auta, pohodlí a nicnedělání, narkotika). Zen-budhismus.

První ukázali ne negativní jevy. Sami jejich produktem. Koncem 60. let vyčerpáno.

Bezprostřednost výpovědi, odvaha vznést individuální obžalobu. vedlejším efektem pak vulgarismy, sex, útržkovitost atp.

Nakonec pak velká kritika beatníků. Špatná inspirace jiných, komercializace atp.

Allen Ginsberg (1926 - 1997)

- Kvělení - vyjádřit vše, co nosí v hlavě
- Kadiš - z nejpůsobivějších elegií v moderní poezii, o matce

Jack Kerouac (1922-1969)

Kdyby se nezranil, byl by z něj úspěšný fotbalista. Tulák, spontánní průza.
- Na cestě - za životem přinášejícím upokojení. Básnická reportáž ze silnice. Tzv. spontánní próza (mj. 35m role papíru).

Lawrence Ferlinghetti (1919)

William Burroughs (1914-1997)

osobně o drogách - tvořivá energie a obraznost. Nejskandálnější beatnik.
- Feťák, Teplouš, Nahý oběd

Charles Bukowski (1920-1994)

Až v 80. letech. Postava Chinaski.
- Všechny řítě světa i ta má

Rozhněvaní mladí muži

50. léta Anglie nonkonformismus proti anglické konvence a establishmentu; ostrá sociální kritika a štiplavý humor.

Viktoriánství 2. pol. 20. stol. - protest v rámci přijatelných mezí. Mladý absolvent nechut' úspěšná kariéra v takové společnosti, zařadit se;

většinou skončí ve svazku s dívkou z vyšších kruhů.

Kingslay Amis (1922-1995)

Univerzitní román.

- Šťastný Jim - Jim Dixon - viz divadlo.

Nový román (antiromán, objektivní román)

Francie 50. léta odpor k tradičnímu (Balzac) románu, který už není funkční. Pops věci a jeví bez příčinné či časové chronologie. Věc nahlížena pohledem všech postav. Vynechána motivace, osobnost.

Alain Robbe-Grillet (1922)

- Gumy

Absurdní literatura a drama

50. léta. Drama zejm. Absurdita jako životní pocit bezmocného člověka - nemá sysl, není schopen rozumět a být porozuměn, odcizen. V díech není souvislý děj, postavy v úzkosti a nejdají logicky, devalvace fce jazyka.

Již u Kafky, Camuse. První však Alfred Jarry (1873-1907) - hra Král Ubu (1896), román Nadsamec (cyklisté, jeden zemře, fanaticky nezastaví, překonají tuhost).

Samuel Beckett (1906-1989)

jako řada „slavných irských autorů“ se v Isku narodil, ale žil jinde - on Francie. Atmosféra všeobecné zemdlelosti.

- Čekání na Godota - chaotický dialog dvou tuláků; nakonec přijde chlapec řekne, že pan Godot přijde zítra. Různé hypotézy (např. autor sám nemusí vědět, prostě píše, co cítí a nemusí přemýšlet).

Eugène Ionesco (1909-1994)

Jazyk už neslouží kekomunikaci a člověk je porouchaný automat.
- Plešata zpěvačka - viz divadlo.

Václav Havel (1936)

- Audience, - Zahradní slavnost

Magický realismus

50. léta zejm. Latinská Amerika, nabíhá postmodernu. V zemích s tradicí mytologie (záračné reálnu), prolínání dvou světů (reálnu a fantazie), které jsou těžko rozlišitelné chápány oboje jako projevy konstant lidstva (láska, nespravedlnost, násilí atd.).

Gabriel García Marquez (1928)

Pionýr latinskoamerického boomu, Kolumbijec.
- Sto roků samoty - Macondo, Buendíovi končí s dítětem sprasečím ocáskem. Zázračné podáno jako nejobyčejnější a naopak (led, vlak). Čas neustále plyne, ale postavy jsou osamoceny - chápeš?

Jorge Luis Borges (1899-1986)

Argentinský povídkář, složitý myšlenkově (vliv Berkeley - there is no material substance; the sensible world consists only of ideas, which exists for so long as they are perceived).

Michail Bulgakov (1891-1940)

- Mistr a Markétka - znát.

Postmodernismus

Poprvé u architektury: např. Le Corbusier - modernista - stavba určená funkcí, mizí lidský rozměr, jen formálně. 60. léta reakce postmodernismu, pojem nyní = opozice formálnímu experimentování. Velmi složitě.

Jacques Derrida - dekonstrukce, znát ze ZSV.
Jean-Francois Derrida - tradiční prostředky nestačí k pochopení světa. Racionalismu není schopni vidět celek a souvislost.

Jakýsi paradox - technický pokrok už ne nadšením a hrdostí, ale spíše obavou, nepochopitelností.

Proti formálnímu hraní si. Dvě úrovně; Kundera - román se nevyčerpá, je třeba jej však změnit - realismu + meditativnost a zachytí vše a nechá prostor atp. Sklon k mystifikaci. Mnoho interpretací.

Umberto Eco (Jméno růže), Milan Kundera (Nesnesitelná lehkost bytí, Nesmrtelnost), Kurt Vonnegut, Vladimir Nabokov (Lolita), filmy Woody Allena. Umět něco rozebrat.

Další významní světoví spisovatelé 2. pol. 20. století

Velká Británie

Anthony Burgess - Mechanický pomeranč (1962) - viz film.

William Golding - Pán much - robinsonáda chlapců ze školy, izolace pudy sílí.

Salman Rushdie - islámskými fundamentalisty odsouzen k smrti, ještě žije (14. 4. 2005), - Satanské verše (1988)

James Clavell - Král krysa - válečné

Francie

Pierre Boulle - Most přes řeku Kwai, - Planeta opic (sci-fi)

Marcel Pagnol - oblíbenec prof. Siberové - Jak voní tymián

Jacques Prévert (1900-1977)- nejčtenější básník své doby, surrealistickou metodou ne k podvědomí, ale k odhalení skrytých rysů denního života. Milostná lyrika, šansony, knihy pro děti.

Simone de Beauvoir - manželka Sartra, - Druhé pohlaví - feminismus

Německo

Günter Grass (1927)

1999 Nobel „whose frolicsome black fables portray the forgotten face of history“.
- Plechový bubínek - neuvěřitelný příběh dítěte Oskaram jež protest falešný svět odmítne růst. Složitě.

Johannes Simmel (1924) - nejprodávanější v SRN vlasti.
- charakter jasný

Spojené státy americké

Woody Allen (1935)
15 filmů (Zahraj to znovu, Same; Co všechno chcete vědět o filmu, ale báli jste se zeptat). Povídky s intelektuálním humorem a léčbou smíchem, absurditou, pošetitostí.

Edgar Doctorow - Ragtime (1975) - počátek století až 1. světová válka s reáliemi (Ford, Houdini...) a brilantní fabulací fikce.

Arthur Hailey - populární po celém světě; - Letiště

Joseph Heller - humor a satira, odkrytí i nejposvátnějšího. - Hlava XXII. - znát vrchol antimilitaristické tvorby. Groteskou vystupňovaný efekt absurdity hrůzy. Naturalismus.

John Irving - Svět podle Garpa - znát. Člověk neví, jestli se smát nebo brečet.

Ken Kesey - dehumanizace člověka v moderní civilizaci - vyhodíme ho z kola ven (film Přelet přes kukaččí hnízdo).

Stephen King - svými horory přesáhl veškerá dosavadní hlediska - neidentifikovatelné tajemno v morku kostí, filosofický podtext, magická přitažlivost a kultivovaný jazyk.

Ira Levin - mystery story, drtivá atmosféra - Rosemary má děťátko (film od Polanského, reálné zlo „může se to stát i vám“, motivy satanismu).

Norman Mailer - voják z Pacifiku - Nazi a mrtví (1948) - klidně nejlepší o 2. světové válce.

Anton Myrer - z nejčtenějších amerických autorů, vypravěč, - Poslední kabriolet (před 2. světovou válkou, vzpomínání na krásné časy)

David Salinger - Kdo chytá v žitě (1951) - přes noc bestseller, vyprávění.

William Saroyan romantický sentimentalista

William Styron - Sofina volba - obarž nacismu a psychiky člověka (zvolit, které ze dvou dětí půjde na smrt; Sofie pak další volby a všechno špatně)

John Updike - populární vypravěč rodinného typu

Kurt Vonnegut - postmoderna

Severské literatury

Mika Waltari - Egyptan Sinuhet

Ruská literatura 20. století

Přirozené reagování literatury vyvráceno z kořenů jako všechno ostatní diktaturou všeho. Běžné jsou desetileté pauzy před vyáním, pobytu na Sibiři (600 spisovatelů do táborů). Západní intelektuálové obdiv Ruskou: Sartre, Shaw, neorealisté z Itálie, Brecht ad. tardice klasického románu 19. stol. - příroda ne kulisa, ale součást, ponor do psychiky, vztah k

Isaak Babel - Rudá jízda - složeno z dopisu, vyprávění, dialogu a fragmentů děje, = nová estetika, nečekané styky významových rovin, nová perspektiva.

Michail Bulgakov - Mistr a Markétka - magický realismus, fantskní grotesknost; znát.

Maxim Gorkij - socrel, král sovětské kultury. Přítel Lenina, ale s citem pro spravedlnost kritik, také v emigraci, pak otrok režimu.
- Podnik Artamonových

Velemít Chlebnikov - futuristický experimentátor

Sergej Alexandrovič Jesenin - poslední básník ruské vesnice po Puškinovi, citlivá lyrika.

Vladimir Nabokov - celé dílo v exilu, inteligentní vyprávění; dráždí a provokuje (volbou a zpracováním témat).

- Lolita (1955) - Humbert Humbert a 12letá Lolita. V dívence cosi nenapravitelně zničil svou morální neúctou.

Boris Pasternak - Doktor Živago - freska o Rusku počátek století až 2. světová válka.

Alexandr Solženicyn - za života legendou; - Jedenden Ivana Denisoviče, - Souostroví Gulag - plynulé vyprávění otřesně a autentické zkušenosti a systému, analýza represivního aparátu státu.

Vladimir Vysockij - zpěvák svých textů
Bulat Okudžava - básník kořeny lidové
Vladimir Majakovskij - avantgarda jako Chlebnikov, největší z 1. pol. 20. stol.

Sci-fi

Georg Orwell - znát dílo - Farma zvířat, - 1984 (1948; Winston Smith, Oceánie, velký Bratr, Ministerstvo pravdy, jazyk, myšlenky atd.). Nepodleh poválečné euforii a viděl (Rusko). Pro lidi z východního bloku memoáry. Neúprosná analýza totality.

J. R. R. Tolkien - mýty a současná doba; 1937 Hobit, 60. léta trilogie Pán Prstenů. Bible, magický protikald společnosti.

Ray Bradbury - 451 stupňů fahrenheitů
Arthur C. Clarke - vesmírná odyssea
Isaac Asimov - Já robot
Stanislav Lem - prvky psychologické, filosofické